

Leren filosoferen

'Filosofie kan men niet leren, men kan alleen leren filosoferen', aldus Immanuel Kant, die daarmee het misverstand wegnam dat iemand die zijn mond vol heeft over Plato en Hegel zich filosoof mag noemen. Je eigen verstand gebruiken, zelfstandig nadenken dat is immers pas filosofie. Nadenken waarover? Over alles wat los en vast zit. De filosofie heeft niet als andere wetenschappen een duidelijk omschreven object, maar bemoeit zich overal mee.

Het eigene van dit vak zit 'm in de manier waarop het zich met de dingen bezighoudt, niet in de aard van de dingen zelf. Als filosoof verhoud je je denkend tot de werkelijkheid, dat wil zeggen: je probeert orde op zaken in je hoofd te stellen en zo wat helderheid in de bonte veelvoud van menselijke ervaringen te brengen. Je doet daarvoor even een stapje terug ten opzichte van de werkelijkheid van alle dag. Vandaar dat een filosoof wel eens wat 'wereldvreemd' lijkt; niet als doel in zichzelf, maar als middel: uiteindelijk gaat het er immers om wat beter in de wereld thuis te raken. Een filosoof, zei Nietzsche, 'verstaat de kunst de dingen eenvoudiger te nemen dan ze zijn.' Het enige instrument waarop een filosoof daarbij kan vertrouwen is het eigen denken. Hij of zij mag zich niet verschuilen achter de autoriteiten, de groten in het vak. Maar toch heb je die Grote Namen nodig. Kennis van Plato of Hegel, Hei-

degger of Wittgenstein kan het filosoferen weliswaar niet vervangen, maar zij kan het wel behulpzaam zijn. Daarom bestudeert een filosoof de geschiedenis van de filosofie. Om van haar wat 'filosofie te leren', ten einde zelf te leren filosoferen.

De stichting Open Theologisch Onderwijs (OThO) te Heerlen verzorgt sinds 1985 open afstandsonderwijs in theologie en ontwikkelt ten behoeve daarvan cursussen. Zonder een vereiste vooropleiding (of kerkelijke binding) kan men bij haar terecht voor een didactisch uitgebalanceerd pakket aan theologisch studiemateriaal, verzorgd door de docenten aan theologische faculteiten van een viertal samenwerkende universiteiten, waar tevens mogelijkheden voor voortzetting van de studie geboden worden. Zo fungeert OThO als een goede mogelijkheid tot '2e kans'-onderwijs. In eigen tempo en met een open programma kan men toch op universitair niveau theologie studeren.

Als onderdeel van het cursusmateriaal heeft de stichting nu in drie delen een *Geschiedenis van de Wijsbegeerte* uitgebracht. De denker in spe maakt kennis met een bonte stoet van voorgangers, die het gezicht van de westerse wijsbegeerte hebben bepaald. In drie blokken volgt een kennismaking met grote filosofen. In het eerste blok 'antieke en middeleeuwse wijsbegeerte' komen achtereenvolgens aan de orde: Plato, Aristoteles, de Stoa en het Neo-Platonisme, Augustinus en Thomas van Aquino. Onder de noemer 'moderne wijsbegeerte' worden in het tweede blok de opvattingen van Descartes, Hume, Kant en Hegel besproken. Het derde blok, 'hedendaagse wijsbegeerte', presenteert onder meer de opvattingen van

Kierkegaard, Marx, Nietzsche, Heidegger en Wittgenstein. Het betreft een eerste kennismaking, met alle beperkingen van dien. Het geheel is immers sterk toegeschreven naar theologisch geïnteresseerden, en daarom staat de metafysica en de godsleer wel sterk centraal. Daarnaast is gekozen voor een opbouw volgens 'Grote Namen' en niet voor een meer systematische indeling in stromingen. Vervolgens kan men dan altijd weer twisten over de keuze van en de grootte van de aandacht voor de te behandelen filosofen. Over de 'klassieken' is men het in dit verband meestal wel eens, maar hoe dichter men de eigen tijd nadert, hoe meer de meningen daarover uiteen zullen lopen. De laatste hoofdstukken van het boek ('modulen' in didactisch jargon) vormen dan ook een wonderlijk allegaartje, waar neothomisten broederlijk naast Herman Dooyeweerd, en proces-filosofen naast Buber en Levinas figureren. En in een paragraaf over Simone Weil wordt in de inleiding (!) en passant ook nog even Gabriel Marcel 'meegenomen'. Er lijkt de schrijvers toch nog even een vergeefse drang naar compleetheid parten te hebben gespeeld.

Desondanks vult deze *Geschiedenis van de wijsbegeerte* een bestaande lacune op in het Nederlandse filosofie-onderwijs. De hoofdstukken zijn door deskundigen geschreven, die de afstand tot de denker in spe nu eens niet proberen te overbruggen door popularisering, maar door didactisch geweten. Het hele project staat onder onderwijskundige begeleiding. Wie filosofie leren wil om te leren filosoferen, kan hier terecht.

Frits de Lange

Stichting Open Theologisch Onderwijs, Postbus 291, 6400 AG Heerlen. Tel. 045-718710, 045-717288 (studiesecretariaat)